

02_2.4.2 MKR 02-2-2 Hrádek nad Nisou

Přírodní charakteristika.

Krajinný prostor při severovýchodním okraji oblasti krajinného rázu zaujímá krajinu sníženiny větší části Oldřichovské pánve. MKR je na SZ, S a SV ohraničeno státní hranicí, která je místy tvořena toky Lužické Nisy a Oldřichovského potoka. Na jihu přechází do výběžku Chrastavské kotliny – svahů stoupajících k okrajům lesních porostů Lužického hřbetu. Na jihovýchodě je MKR odděleno od povodí Václavického potoka terénním předělem okraje Chrastavské kotliny – terénním hřbetem o výškách cca 330 m n. m. táhnoucím se od výšiny Nad Pastvinou (335 m n. m.) k Uhelné (lokality U vodárny 343,6 m n. m.). MKR je rozděleno silně urbanizovaným územím (SUK) Hrádku nad Nisou na dvě části – západní, ve které k hraničnímu (technicky upravenému) toku Lužické Nisy přiléhají lesní porosty rekreační oblasti při jezeru (bývalém lignitovém lomu) Kristýna, na které navazují rozsáhlé plochy orné půdy, fragmentované motorovými komunikacemi. Západní část je ohraničena částí lánové vsi Oldřichov, ležící částečně na levém břehu Oldřichovského potoka, na kterou navazovala plužina, zaujímající plochy zemědělské půdy až k cestě z Hrádku na Václavice a Uhelnou. V dnešním stavu je zemědělská půda scelena a v krajině vyniká pouze lesnatý koridor Oldřichovského potoka, který s několika drobnými lesíky člení otevřenost zemědělské krajiny. U Uhelné se nachází rozsáhlý štěrkopískový lom.

Kulturní a historická charakteristika.

Centrem MKR je urbanizované území Hrádku nad Nisou. Ortogonální středověké město písemně doložené k roku 1288 vykazuje řadu kulturních a historických hodnot. Památkově chráněných je několik městských domů, fara a dominanta kostela sv. Bartoloměje. Centrum města je chráněno jako městská památková zóna, kterou určuje středověká cestní síť okolo náměstí, barokní radnice, areál kostela a klasicistní zděné a hrázděné domy, což vytváří hodnotný urbanistický celek. Významné je i panorama města s dominantou kostela v jeho centru. Vůči okolní krajině však město navazuje velmi různorodou zástavbou vč. velkých průmyslových areálů (zejména severně od Hrádku) a kapacitní komunikací I/35 vytvářející obchvat města. Od roku 1859 prochází územím železniční trať (*Zittau-Reichenberger Eisenbahn*). Pozůstatkem povrchové těžby lignitu skončené v roce 1969 je jezero Kristýna, v současnosti doplněné rekreačním areálem. Charakter vrcholně středověké sídlení krajiny je v této lokalitě oproti historické situaci nivy Lužické Nisy značně pozměněn. Naopak stále aktivní je rozsáhlý pískový lom u Uhelné, který též představuje rozsáhlý zásah do charakteru krajiny. Vedle Hrádku nad Nisou se na hranici MKR objevuje zástavba lineární lánové vsi Oldřichov na Hranicích, písemně poprvé doložené k roku 1381. Od druhé části obce, dnes polského Kopaczówa, ji odděluje pouze Oldřichovský potok. Původní struktura lánové plužiny dnes už není zřetelná. Naopak novodobý původ má malá ulicová parcelační ves Uhelná poprvé doložena až v roce 1711. Vznikla jako tábor pro uhlíře, kteří vyráběli dřevěné uhlí. Ve vsi stojí nově obnovená kaple Panny Marie Pomocnice křesťanů z roku 1867. Navzdory fragmentům původní krajinné struktury se jedná o krajinu bez zřetelných historických krajinných struktur (zemědělská krajina u Oldřichova) a krajinu s výrazně pozměněnou strukturou (SUK Hrádek nad Nisou). Významnou krajinnou osou je alej (místy mezernatá) podél ulice Žitavské a ke státní hranici. Cenná je rovněž alej, směřující podél cesty ke kapli Panny Marie Pomocnice křesťanů v Uhelné.

Vizuální charakteristika.

Území je vizuálně značně otevřené, ohraničené okraji vesnice Oldřichov na Hranicích skryté v zeleni zahrad a záhumenek a členěné lesnatými koridorem horního toku Oldřichovského potoka. Dále k jihovýchodu a východu je krajina vizuálně otevřená

a umožňující z terénního rozhraní vůči Chrastavské kotlině dlouhé pohledy na okraje Ještědského hřbetu i na okraje Jizerských hor (Albrechtické vrchoviny). Zástavba Uhelné je umístěna na Vřesovém vrchu a je skryta v mohutné zeleni s alejí podél historické cesty ke kapli. Uhelná a její okolí skrývá jak několik cenných objektů v obci, tak i rekonstruovaný větrný mlýn nedaleko od vesnice.

Znaky jednotlivých charakteristik krajinného rázu pro vymezené MKR jsou klasifikované v následující tabulce.

MKR 02-2-2 Hrádek nad Nisou		klasifikace znaků		
		dle projevu	dle významu	dle ceny
Znaky a hodnoty přírodní charakteristiky		+ pozitivní	XXX zásadní	XXX jedinečný
		O neutrální	XX spouštěcí	XX význačný
		N negativní	X doplňující	X běžný
1	Ploše pahorkatinný reliéf Oldřichovské pánve tvořené jezerními jíly s uhelnou slojí, krytými písky, jíly, šterky a sprašovými hlínami s povrchem plošin, mírných svahů a mělkých, otevřených údolí	O	XXX	X
2	Výrazný koridor upraveného hraničního toku Lužické Nisy s návazností na segment atraktivní rekreační krajiny u jezera Kristýna	+	XX	XX
3	Otevřená zemědělská polní krajina ovlivněná kontaktem s průmyslovými plochami silně urbanizované krajiny (SUK) Hrádku nad Nisou a trasami frekventovaných motorových komunikací	O	XXX	X
4	Rozsáhlé scelené plochy orné půdy v prostoru historické plužiny obce Oldřichov na Hranicích	O	XXX	X
5	Cennost lesního porostu horního toku Oldřichovského potoka a dalších drobných lesních porostů a remízů v otevřené zemědělské krajině – pozůstatků struktury historické plužiny	+	XX	XX
6	Drobné, spíše sezónní vodní toky, přítoky Lužické Nisy a Oldřichovského potoka	O	X	X
7	Zeleň zahrad, areálová zeleň a sídelní zeleň Hrádku nad Nisou (vč. parků, hřbitova ad.)	+	X	X
8	Velký pískový lom u osady Uhelná	N	XX	X
Znaky a hodnoty kulturní a historické charakteristiky		dle projevu	dle významu	dle ceny
1	Historické město Hrádek nad Nisou s hodnotným urbanistickým celkem jádra města (MPZ)	+	XX	XX
2	Několik architektonicky a památkově cenných objektů v Hrádku nad Nisou vč. radnice, fary, kostela sv. Bartoloměje a souboru několika městských domů	+	X	XX
3	Trasa železnice z roku 1859	O	X	X
4	Částečně dochovaná sídelní struktura (Hrádek nad Nisou 1288, Oldřichov na Hranicích 1381, Uhelná 1711)	O	XX	X
5	Jezero Kristýna s rekreačním areálem jako pozůstatek povrchové těžby lignitu	O	X	X

MKR 02-2-2 Hrádek nad Nisou		Klasifikace znaků		
		dle projevu	dle významu	dle cennosti
6	Povrchový pískový lom Uhelná	N	X	X
7	Fragmenty původní struktury zemědělské krajiny (trasy některých cest, zbytky mimolesní zeleně ad.)	O	XX	X
8	Fragmenty původní urbanistické struktury Oldřichova na Hranicích (lánová lineární ves) a Uhelné (novověká parcelační ves s kaplí z pol. 19. stol.)	O	X	X
9	Kulturní dominanta kostela sv. Bartoloměje v panoramatu historického centra Hrádku nad Nisou	+	X	XX
Znaky a hodnoty vizuální charakteristiky		dle projevu	dle významu	dle cennosti
1	Krajina navazující na silně urbanizované území (SUK) Hrádek nad Nisou	O	XXX	X
2	Otevřenost prostoru se scelenými zemědělskými plochami a minimem mimolesní zeleně	O	XXX	X
3	Cennost výhledů na okraje Lužických hor, na Ještědský hřbet a na okraje Jizerských hor	+	XXX	XX
4	Nepříznivý projev průmyslových ploch v otevřené krajině	N	XX	X
5	Nepříznivý projev frekventovaných motorových komunikací v otevřené krajině	N	XX	X
6	Nepříznivý projev rozsáhlé těžby štěrkopísků u Uhelné	N	X	X
7	Atraktivní partie segmentu rekreační krajiny navazující na tok Lužické Nisy u jezera na místě bývalého lignitového dolu Kristýna	+	XX	XX
8	Prostorový význam lesnatého koridoru horního toku Oldřichovského potoka v zemědělské polní krajině.	+	XX	X
9	Harmonické zapojení vesnických sídel Oldřichov na Hranici a Uhelná do krajiny	+	X	X
10	Výrazná alej podél ulice Žitavské ke hranicím, uplatňující se v otevřené krajině	+	X	XX

Návrh ochranných opatření:

- Posílení vegetačních prvků a struktur ve fragmentované části otevřené zemědělské krajiny v k. ú. Hrádek nad Nisou, vytvoření předpokladů pro zvýšení průchodnosti polní zemědělské krajiny v k. ú. Oldřichovice na Hranicích
- Ochrana a rozvíjení krajinných hodnot rekreační krajiny navazující na Lužickou Nisu u jezera Kristýna
- Zachování měřítka a hmot nové zástavby zemědělských venkovských sídel v krajině vč. poměrně volné urbanistické struktury a rozptýlené zástavby v údolích
- Zachování harmonických vztahů zástavby a krajinného rámce u vesnických sídel Oldřichovice na Hranicích a Uhelná, zachování charakteru zástavby (měřítka a hmot zástavby) venkovských sídel, ochrana před plošnou extenzivní výstavbou
- Ochrana panoramatu a urbanistické struktury historického jádra Hrádku nad Nisou